

Monitoring Maasoevers 2012

*Bart Peters
Peter Verbeek
Douwe Schut
Paul van Hoof*

November 2012

*Studie in opdracht van Rijkswaterstaat Waterdienst en
Rijkswaterstaat Limburg*

Rijkswaterstaat
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Landschapsecologische planvorming,
onderzoek en advies

Peters, B., P. Verbeek, D. Schut & P. van Hoof,
2012. Monitoring Maasoevers 2012. Studie in
opdracht van Rijkswaterstaat Waterdienst en
Rijkswaterstaat Limburg. Bureau Drift, Berg en
Dal/Nijmegen.

Foto omslag: Maasoevers Beugen en Keent

Correspondentie:
Bureau Drift
Nassaulaan 38, 6571 AD Berg en Dal
024 3502727 of bartpeters@drift.nl
www.drift.nl

© Bureau Drift. Alles uit dit rapport - behalve
fotomateriaal - mag worden overgenomen mits
er op de bovenstaande wijze verwezen wordt
naar dit rapport.
© Kaartmateriaal Rijkswaterstaat Limburg.

Monitoring Maasoevers 2012

November 2012

Bart Peters
Peter Verbeek
Douwe Schut
Paul van Hoof

INHOUD

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Monitoring Maasoever.....	7
1.2 Onderzoekstrajecten	7
2 Methode.....	9
2.1 Ecologische monitoring	9
3 Resultaten	11
3.1 Inleiding	11
3.2 Mussenwaard (Hedelse Benedenwaarden)	11
3.3 Hedelse Bovenwaarden	13
3.4 Zandmeren	13
3.5 Batenburg.....	16
3.6 Balgoy	20
3.7 Coehoorn-Overasselt.....	22
3.8 Gebrande Kamp	24
3.9 Heijen	26
3.10 Bergen	27
3.11 Aijen.....	29
3.12 Asseltse Plassen	30
4 Enkele Adviezen op basis van bevindingen 2012.....	31
Literatuur	32
Bijlage 1 ligging en bezoekfrequentie van de onderzoeksgebieden.....	33

SAMENVATTING

Resultaten

Ecologische ontwikkelingen

Op de elf in 2012 onderzochte oevertrajecten hebben slechts beperkt ecologische veranderingen plaatsgevonden. Dit hangt vooral samen met de volgende punten:

- Langs verschillende oevertrajecten (zoals bij de Asseltse Plassen, Gebrande Kamp en in de Mussenwaard) hebben geen wezenlijke veranderingen in inrichting plaatsgevonden, en daarmee ook geen nieuwe kansen voor flora en fauna.
- Langs verschillende trajecten, zoals bij de Asseltse Plassen, Aijen, Batenburg en Coehoorn-Overasselt was het beheer nog steeds hoofdzakelijk agrarisch van aard en is sprake van een dichte, (voorheen) bemeste grasmat.
- Balgoij bevond zich in 2012 midden in de herinrichting (sterk vergraven).
- Bij Bergen en Balgoij worden ontwikkelingen geremd door inzaaien van de oevergronden.
- Heijen zit in een bosfase; veranderingen verlopen hierin altijd vrij langzaam.
- Een terrein als de Mussenwaard zit al vanaf de start van de monitoring in 2008 al op een ecologisch vrij goed niveau. Het terrein is hooggelegen waardoor nieuwe zandafzetting nauwelijks plaatsvindt en daarmee ook de aanvoer van nieuwe plantensoorten slechts in beperkte mate optreedt.
- Enkele erosieoevers (Mussenwaard, Hedelse Bovenwaarden) kenden de laatste jaren weinig rivierdynamiek/erosie, waardoor de oevers (al dan niet tijdelijk) minder aantrekkelijk zijn voor oeverzwaluwen.

Opmerkingen bij individuele gebieden

Zandmeren

Opvallend was in 2012 het voorkomen van verschillende bijzondere/kenmerkende ooibosvogels, als Wielewaal, Koekoek en Groene specht bij de Zandmeren.

Batenburg

In Batenburg zijn in 2012 grootschalige inrichtingswerken in het kader van de aanleg van een hoogwatergeul afgerond. Hierbij is grofzandig tot fijngrindig substraat in de afwerking rond de geul gebruikt. Dit vormt naar verwachting een zeer gunstige Ausgangssituatie voor natuur en, hoewel er in 2012 nog niet geconstateerd (te korte

ontwikkelingstijd), mogen de komende jaren belangrijke verbeteringen verwacht worden (mits goed beheer).

Erosiesnelheid en morfologie

Langs de in 2012 geïnventariseerde, vrij eroderende oevers (als Bergen, Zandmeren, Coehoorn-Overasselt en Aijen) verliep het erosieproces slechts langzaam. Er waren over het algemeen geen grote veranderingen zichtbaar in vergelijking met 2010.

Aanbevelingen

Referentieoevers vervangen

Het lijkt aan te bevelen om een aantal oevers waar geen inrichtingswerken hebben plaatsgevonden, maar die meer als referentie van een natuurlijke Maasoever dienen (zoals de Mussenwaard), niet met dezelfde frequentie mee te nemen in de monitoring. Er verandert weinig in dit soort gebieden en tweejaarlijks monitoring is daarom niet nodig. In plaats daarvan kunnen andere oevers worden meegenomen waar daadwerkelijk herinrichting heeft plaatsgevonden.

Geen systeemvreemde oevergeulen

Het verdient aanbeveling te stoppen met de aanleg van oevergeulen en 'waterbakken' direct langs de Maasoever, zoals bij Batenburg ten zuiden van de nevengeul, de Ossenkamp en bij Niftrik tegenover Ravenstein. Het zijn systeemvreemde waterlichamen die tot aantasting van de geomorfologie van de Maasoevers leiden en kenmerkende processen (zoals oeverwalvorming en rivierstrandvorming) in de weg staan. Ga liever uit van een rivieroever die daadwerkelijk van nature langs de Maas thuishoort, zoals beschreven in het Streefbeeld Vrij eroderende oevers van Rijkswaterstaat (Peters, 2005). Uiteraard scoren dergelijke locaties vanuit de KRW nog wel (land wordt immers water) maar dit is onvoldoende argument om de Maasoevers op deze manier te vergraven. Bovendien mag een ongewenst snelle sedimentatie en verbossing van deze oevergeulen verwacht worden, wat een beheerprobleem voor de toekomst oplevert. Overweeg in de toekomst herstel van deze locaties tot een meer systeemeigen vorm.

Begrazing Batenburg

Het verdient aanbeveling zo snel te starten met begrazing bij Batenburg (geen beheer in 2012).

Niet inzaaien

Zaai terreinen als Batenburg niet in. Ruigteontwikkeling is onder dit soort schrale omstandigheden geen reëel probleem en het voorkomt de voorspoedige vestiging van bijzondere planten en dieren.

Afwerking van (omput)oevers (Balgoy)

Geadviseerd wordt grote terughoudendheid te betrachten met de aanleg van kunstmatige klei-oevers zoals in 2012 bij Balgoy. Naast het feit dat deze Ausgangssituatie uiterst ongunstig is voor een succesvolle/soortenrijke natuurontwikkeling vormt het kleiige substraat (ook met inzaaien) een gunstige Ausgangssituatie voor dichte ruigte-ontwikkeling en wilgenbosontwikkeling.

1

INLEIDING

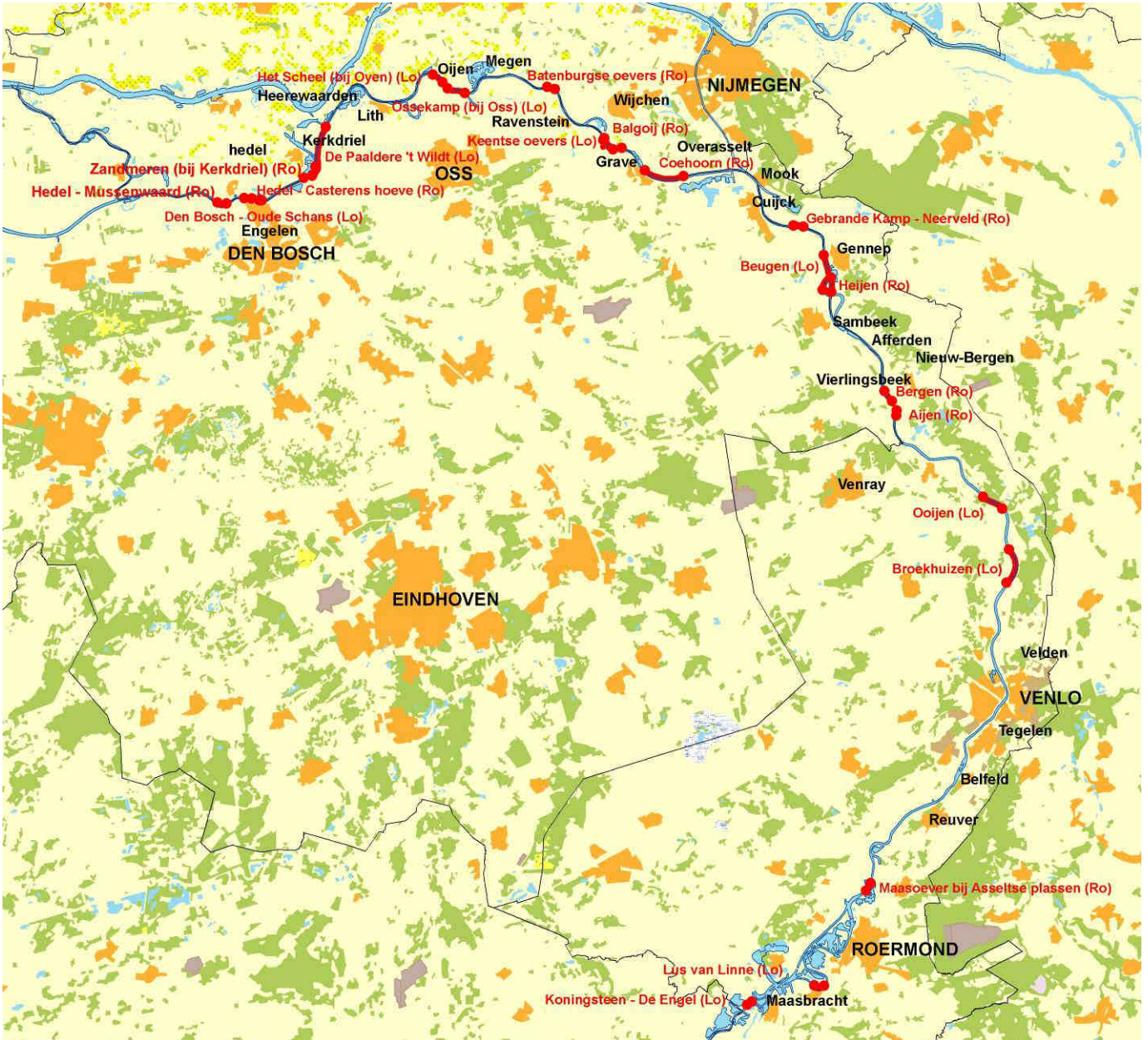
1.1 Monitoring Maasoever

De afgelopen jaren zijn door Rijkswaterstaat Limburg langs verschillende trajecten van de Maas vrij eroderende oevers gerealiseerd of natuurvriendelijke oevers aangelegd. De komende jaren zal dit op nog meer plaatsen worden gedaan. De meeste van deze maatregelen vinden plaats onder de vlag van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Vanuit de KRW – maar ook vanuit een breder ecologisch belang om de effectiviteit van de maatregelen te onderzoeken – worden deze trajecten, en enkele referentietrajecten gemonitord.

Tussen 2008 en 2013 neemt Rijkswaterstaat Waterdienst (Lelystad) in opdracht van Rijkswaterstaat Limburg het initiatief hiertoe. De Waterdienst onderzoekt zelf het watergedeelte (vissen, macrofauna, waterplanten), maar heeft Bureau Drift i.s.m. Bureau Natuurbalans/Limes Divergens gevraagd het landgedeelte (flora, broedvogels en insectenfauna) voor haar rekening te nemen. Deze rapportage vormt een verslaglegging van de monitoringsresultaten van het landgedeelte in 2012.

1.2 Onderzoekstrajecten

In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de oevers die in het project gevolgd worden. Elke oever wordt eens in de twee jaar gemonitord, waarbij in 2008 gestart is met de rechteroevers en in 2009 met de linkeroevers. De monitoringsronde van 2012 was dus een herhaling van het onderzoek in 2008 en 2010. In figuur 1 is de ligging van de oevers op kaart weergegeven.

Figuur 1 ligging van de onderzoekstrajecten. In 2012 zijn de rechteroeveren (ro) onderzocht.

2

METHODE

2.1 Ecologische monitoring

Bij de inventarisatie is in 2012 dezelfde methode gehanteerd als in de periode 2008-2011 (Peters e.a., 2008-2011).

2.1.1 Flora

Voor de flora zijn minimaal twee veldbezoeken gebracht, te weten in mei/juni en in augustus/september. In de praktijk zijn het echter vier bezoeken omdat tijdens de insectenmonitoring ook naar planten gekeken is. Hierbij zijn alle wettelijk beschermde, bedreigde (Rode Lijst) en indicatieve soorten (aangevulde "Standaardlijst Floramonitoring Rivierengebied" naar Peters e.a., 2005; download [hier](#)) met GPS en aantalscore ingemeten.

2.1.2 Insecten

De oevers zijn gedurende 4 bezoeken in de lengterichting afgelopen op bijzondere en beschermde libellen, dagvlinders en sprinkhanen. Zeldzame (Rode Lijst) en wettelijk beschermde soorten zijn met GPS ingemeten; van overige soorten is enkel het voorkomen vermeld.

Door lange periode van slecht weer (met name in mei en juni/juli) en andere omstandigheden kon niet altijd exact de afgesproken verdeling over de verschillende maanden worden aangehouden. Er is echter nog steeds goed verspreid in het seizoen met redelijk goed weer gekeken.

Bezoekdata

Gebied	mei (deels in juni gedaan)	Juni (deels in juli gedaan)	Juli (deels in aug gedaan)	aug/sept
Asseltse Plassen	8-6	2-7	28-7	7-9
Aijen	18-5	9-6	27-7	5-9
Bergen	18-5	9-6	1-8	5-9
Heijen	18-5	9-6	1-8	5-9
Gebrande Kamp	29-5	9-6/2-7	8-8	7-9
Coehoorn-Overasselt	13-6	26-6	27-7	2-9
Balgoij	13-6	26-6	27-7	2-9
Batenburg	13-6	26-6	27-7	2-9
Zandmeren	5-6	2-7	8-8	6-9
Hedelse Bovenwaarden	13-6	2-7/22-6	13-8	6-9
Mussenwaard (Hedelse Benedenwaarden)	13-6	22-6	13-8	6-9

2.1.3 Broedvogels

Van de broedvogels zijn vooral ecologisch relevante soorten in beeld gebracht; dat wil zeggen soorten die indicatief zijn voor natuurlijke rivieroeveren en ook tijdens dagbezoeken kunnen worden gekarteerd. Het gaat met name op pioniersoorten als Oeverzwaluw, IJsvogel, Kleine plevier en Oeverloper. Ze zijn meegenomen tijdens de flora- en insectenbezoeken en er zijn geen vroege ochtendbezoeken of avondbezoeken afgelegd. Overige bijzondere soorten zijn genoteerd en zonodig ingemeten (zie

meegeleverde excelbestanden). Bij de interpretatie van broedgevallen is toch zoveel mogelijk uitgegaan van de datumgrenzen zoals beschreven in de handleiding broedvogelonderzoek van SOVON ([Van Dijk & Boele, 2011](#)).

2.1.4 Overige soortgroepen

Overige soortgroepen zijn niet systematisch gekarteerd, maar bijzonderheden zijn genoteerd, met GPS ingemeten en ingevoerd in excel.

Van elke oever is steeds de eerste 25 tot 50 meter (afhankelijk van logische begrenzingen/overgangen in het veld) in kaart gebracht.

3

RESULTATEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk is per oevertraject een samenvattend beeld geschetst van de belangrijkste resultaten van de monitoring in 2012. De complete inventarisatiegegevens zijn digitaal aangeleverd in excel.

3.2 Mussenwaard (Hedelse Benedenwaarden)

3.2.1 Algemeen beeld

Geen noemenswaardige veranderingen ten opzichte van 2008 en 2010. Grazige uiterwaard met een oude oeverwal met steilwandjes overgaand in rivierstrandjes.

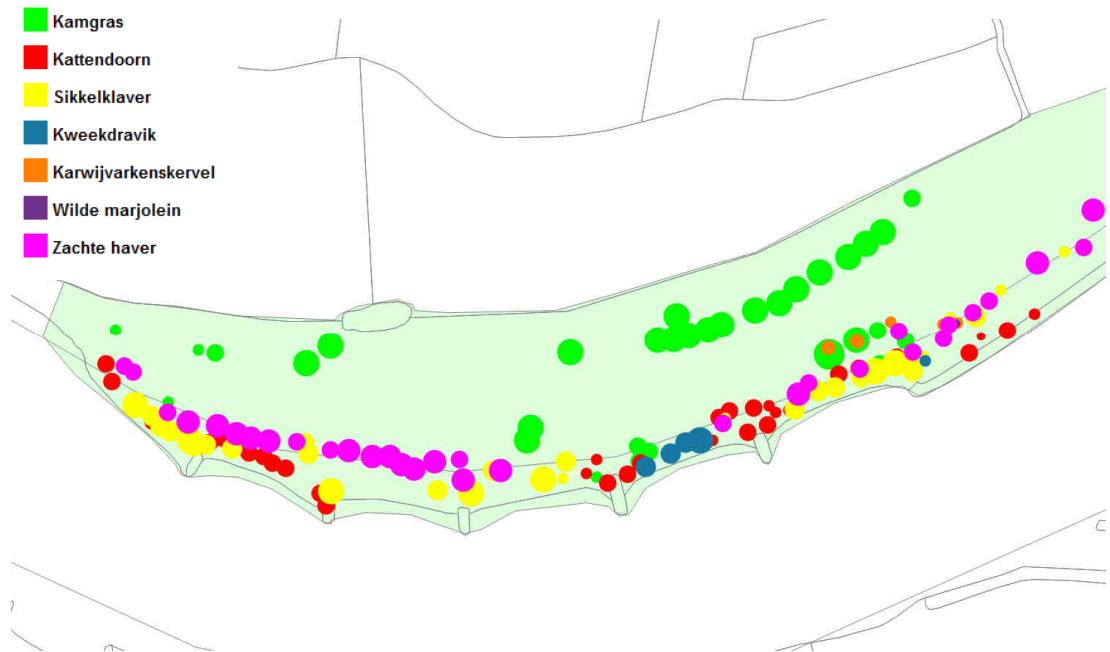

De oeverwal van de Mussenwaard in juni 2012.

3.2.2 Flora

(De aantalscodes in het bijgaande excelbestand kunnen foutenmarges bevatten, omdat ze tijdens de meironde deels in een andere aantalschaal werden opgenomen; zo komt Kattendoorn vermoedelijk met wat grotere aantallen voor).

In 2010 werd voor het eerst Wilde marjolein in de Mussenwaard gevonden. Deze plant staat er nog steeds en heeft zich niet uitgebreid. Ook andere soorten laten een grotendeels onveranderd beeld zien. Alleen Karwijvarkenskervel is op enkele plekken uitgebreid. Opvallend is dat Kamgras veel in het lager gelegen weiland werd gevonden. Dit deel valt buiten de inventarisatiezone en is in eerdere jaren ook niet meegenomen.

Soort (Ned.)	Soort (Wet.)	abundantie (Tansley)
Echte kruisdistel	<i>Eryngium campestre</i>	f
Geel walstro	<i>Galium verum</i>	lf
Geoorde zuring	<i>Rumex Thyrsiflorus</i>	o/lf
Goudhaver	<i>Trisetum flavescens</i>	a
Kamgras	<i>Cynosurus cristatus</i>	o
Karwijvarkenskervel	<i>Peucedanum carvifolia</i>	r
Kattendoorn	<i>Ononis repens subsp spinosa</i>	f
Knikkende distel	<i>Carduus nutans</i>	o
Sikkelklaver	<i>Medicago falcata</i>	la
Kweekdravik	<i>Bromopsis enermis</i>	o/lf
Veldgerst	<i>Hordeum secalinum</i>	o
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>	s
Zachte haver	<i>Helictotrichon pubescens</i>	a

Voorkomen van bijzondere plantensoorten op de oeverwal van de Mussenwaard.

3.2.3 Insecten

Dagvlinders

Voor het eerst werd in 2012 Bruin blauwtje in het terrein aangetroffen. Het ging om 1 exemplaar op 26 juli langs het pad naar de oeverwal toe.

Libellen

Geen bijzonderheden

Sprinkhanen

Geen bijzonderheden

3.2.4 Broedvogels

Geen oeverzwaluwen meer, vermoedelijk door een gebrek aan dynamiek en erosie in de steilwanden de laatste jaren.

3.2.5 Overige soortgroepen

Geen bijzonderheden.

3.3 Hedelse Bovenwaarden

3.3.1 Algemeen beeld

Geen noemenswaardige veranderingen ten opzichte van 2010.

3.3.2 Flora

Hier werd in 2012 voor het eerst Rivierfonteinkruid gevonden. Dit past in het beeld van het oprukken van deze soort langs de Maas in benedenstroomse richting. Voorts geen bijzonderheden. Zacht vetkruid is vooralsnog verdwenen.

3.3.3 Insecten

Dagvlinders

Geen bijzonderheden. Bruin blauwtje werd niet opnieuw aangetroffen.

Libellen

Geen bijzonderheden.

Sprinkhanen

Geen bijzonderheden.

3.3.4 Broedvogels

In tegenstelling tot 2008 en 2010 zat er in 2012 geen kolonie oeverzwaluwen.

3.3.5 Overige soortgroepen

Geen bijzonderheden.

3.4 Zandmeren

3.4.1 Algemeen beeld

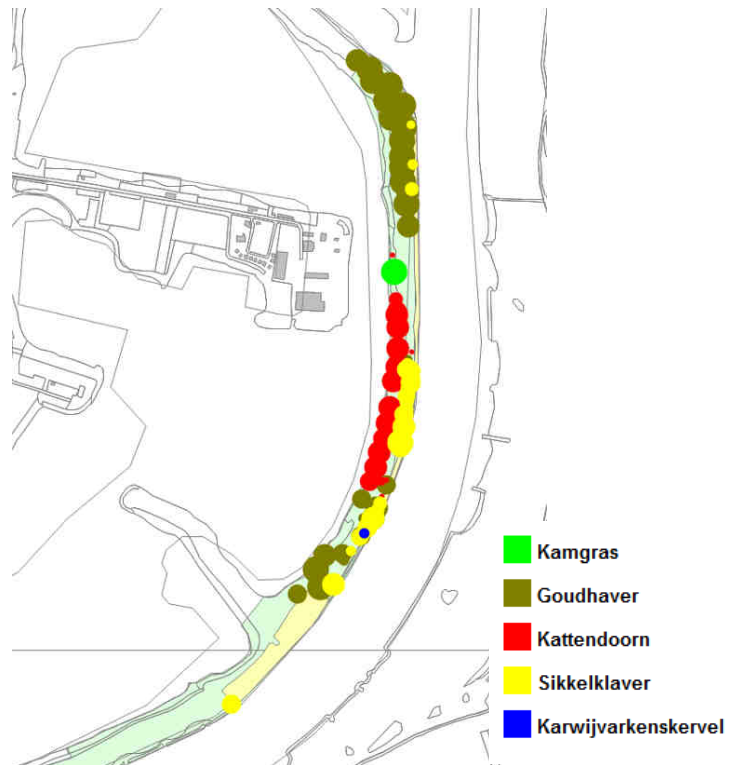
Na de herinrichtingswerken van 2010 zijn er geen grote veranderingen in het terrein zichtbaar, de oevers waar de bestorting is weggehaald/verlaagd laten beperkte oevererosie zien (0,5 tot 2 meter). Dit proces gaat hier niet hard omdat veel bestorting boven gemiddeld zomerwaterpeil is blijven zitten.

Wel schijnt er in de winter van 2011-2012 de nodige erosie te hebben plaatsgevonden rond het terrein dat in 2010 zandig afgewerkt is achtergelaten (pers. med. Laurens Ebberink). Dit is weer opgevuld om doorbraak naar de zandplas op termijn te voorkomen. In het veld was dit overigens niet meer goed zichtbaar. Het zandige terrein ligt er nog altijd in pionierstadium bij en is in de twee jaar weinig begroeid geraakt. Hierdoor is het nog steeds geschikt voor pioniersoorten als Kleine plevier.

3.4.2 Flora

Er hebben weinig veranderingen in de flora plaatsgevonden. Van de populatie Karwijvarkenskervel die halverwege bij een eroderend stuk oever stond konden nog slechts vijf exemplaren gevonden worden (misschien deels weggeerodeerd, maar vermoedelijk vooral een minder jaar). Rond de zandige vlakte had Knikkende distel heeft zich uitgebreid. Soorten als

Kattendoorn, Goudhaver en Sikkelklaver komen buiten het vergraven deel nog steeds veel voor.

3.4.3 Insecten

Dagvlinders

In het terrein komen ook in 2012 populaties van Bruin blauwtje en Hooibeestje voor, beide kenmerkende soorten van schraal stroomdalgrasland.

Libellen

Geen bijzonderheden. Soorten als Weidebeekjuffer, Blauwe glazenmaker en langs de plassen Blauwe breedscheenjuffer.

Sprinkhanen

Geen bijzonderheden. Het terrein is vrij rijk aan meer algemene soorten als Zuidelijk spitskopje en Krasser.

3.4.4 Broedvogels

Er werden in 2012 een aantal zeldzame en karakteristieke ooibossoorten in het wilgenbos langs de Maas en de Zandplas aangetroffen. Meest bijzondere was een Wielewaal die in het ooibos langs de Maas zat te zingen (5 juli). Ook Koekoek, Groene Specht en Grote bonte specht hebben in of vlakbij het terrein een territorium gehad. Daarnaast broedde Putter in het gebied.

3.4.5 Overige soortgroepen

Geen bijzonderheden.

3.5 Batenburg

3.5.1 Algemeen beeld

De werken in het kader van de aanleg van een hoogwatergeul zijn afgerond. De geul kent geen directe instroomverbinding met de Maas, wel een open uitstroomopening. Voor de instroom ligt een brede rijdam met graatbetonblokken in de instroom gelegd, vermoedelijk omdat de rivier of terreinbeheerder het eiland nog wilde kunnen bereiken. Omdat het riviertraject gestuwd is maakt dit verder niet veel uit voor de doorstromingfrequentie van de geul.

Het eiland is vanaf de Maasoever geleidelijk aflopend naar de nevengeul toe, dit terrein is grofzandig tot fijngrindig afgewerkt en biedt daardoor een

erg goede uitgangssituatie voor natuurontwikkeling. In 2012 was het nog nauwelijks begroeid met planten, maar wel geschikt voor pioniersoorten als Kleine plevier. Helaas zijn delen van het grofzandige terrein ingezaaid na de werkzaamheden. Dit is zeer ongunstig voor de vestigingskansen van veel (stroomdal)planten, maar is in een dergelijk droog-schraal terrein ook onnodig omdat de kans op ruigteontwikkeling (disteldiscussie) nauwelijks aanwezig is.

Een scheiding tussen het zandige, vergraven deel en het ruig begroeide onvergraven deel van de oever dan nog een kleiige en voorheen bemeste toplaag kent, is goed in het veld goed herkenbaar.

Het terrein werd in 2012 niet beheer/begraasd.

Ten oosten van de instroom van de nevengeul van Batenburg is een soort oevergeul aangelegd. Het gaat hierbij om een systeemvreemd ontwerp dat uitgerekend in de oeverwalzone van de rivier is gegraven. Het oogt als een langgerekte bak water die door een smalle breuksteendam van de Maas gescheiden is. Gelet op zijn ligging mag snelle opslibbing of opzanding na hoogwaters verwacht worden, hoewel de aanvoer van fijn zand en slib langs de Bedijkte Maas wel beperkt is.

3.5.2 Flora

Bont kroonkruid en Kruisbladwalstro lijken verdwenen van de oever, waarschijnlijk door de graafwerkzaamheden rond de tijdelijke steiger en de instroom van de geul. Nieuw zijn Rode ogentroost, Bleekgele droogbloem, Wit vetkruid en Akkerklokje. De eerste soort is zowel op de Maasoever als langs de geul gevonden. Net als in andere nieuwe natuurgebieden mag na deze initiële vestigingen de komende jaren een snelle uitbreiding verwacht worden in de vochtige, laaggelegen gronden rond de geul. Bleekgele droogbloem, Wit vetkruid en Akkerklokje groeien hier in samenhang met het graafwerk en de nieuwe pioniersituaties die hierdoor zijn ontstaan. Meer naar de nevengeul toe is vanuit een vergelijkbare ecologie Duits viltkruid gevonden, een soort die bijvoorbeeld ook in de Middelwaard bij Ravenstein en Romeinenweerd bij Blerick is gaan groeien na roering en vergraving van oudere zanden.

Karwijvarkenskervel staat nog steeds in klein aantal op de Maasoever. Kattendoorn heeft zich iets uitgebreid, mede doordat er door de graafwerkzaamheden open gaten en nieuw kiembed in de oeverzone is ontstaan. Verwacht mag worden dat de soort zich in de komende jaren ook relatief snel en massaal zal uitbreiden naar de droge delen van het zandig afgewerkte schiereiland.

De toegangsdam naar het schiereiland van Batenburg (foto Bart Peters).

Fraai grofzandig en fijngrindig substraat in de zone op het eiland van de Maasoever naar de nevengeul (foto Bart Peters).

De systeemvreemde oevers langs de Maas ten oosten van de instroom van de nevengeul Batenburg (foto Bart Peters).

Soort (Ned.)	Soort (Wet.)	abundantie (Tansley)
Geel walstro	<i>Galium verum</i>	r
Akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>	s
Bleekgele droogbloem	<i>Gnaphalium luteo album</i>	s
Duits viltkruid	<i>Filago vulgaris</i>	s
Goudhaver	<i>Trisetum flavescens</i>	r
kattendoorn	<i>Ononis repens subsp spinosa</i>	f
Rode ogentroost	<i>Odontites verna</i>	r
Wit vetkruid	<i>Sedum album</i>	s

Een strakke scheiding tussen het zandige, vergraven deel en het ruig begroeide onvergraven deel van de oever, dat voorheen intensief agrarisch benut werd (Bart Peters).

3.5.3 Insecten

Geen bijzonderheden.

3.5.4 Broedvogels

geen bijzondere broedvogels.

Langs de nevengeul wel verschillende Kluten, Lepelaars, Bergeenden en Kleine plevieren.

3.5.5 Overige soortgroepen

geen bijzonderheden.

3.6 Balgoy

3.6.1 Algemeen beeld

In 2012 waren in de oevers van Balgoy volop werkzaamheden gaande. Grote delen van de oever waren weggegraven; er was een brede zone nieuw water ontstaan en de oever was verder landinwaarts gelegd (de bakens op de oever geven de oude oeverlijn aan). Op delen die al afgewerkt waren was dit met kleiig materiaal gebeurd en onder een relatief flauwe hoek (van naar schatting 1:3). Vervolgens waren de gronden en de nieuwe oeverhelling ingezaaid. Al met al zijn deze oevers ongunstig voor natuurontwikkeling ingericht en de komende jaren zal een rijke flora vooralsnog niet te verwachten zijn. Het kleiige substraat lijkt daarnaast een gunstige Ausgangssituatie voor dichte ruigte-ontwikkeling en wilgenbosontwikkeling.

Beelden van oevers bij Balgoy in 2012 (foto's Bart Peters).

3.6.2 Flora

Door de graafwerkzaamheden en het inzaaien van bepaalde delen groeide hier geen bijzondere plantensoorten. Het voorheen schrale stuk hooiland met Goudhaver en de groeiplaats van Zacht vetkruid zijn weggegraven.

3.6.3 Insecten

Geen bijzonderheden.

3.6.4 Broedvogels

Vermoedelijk een territorium van Patrijs tegen de dijk aan.

3.6.5 Overige soortgroepen
geen bijzonderheden.

3.7 Coehoorn-Overasselt

3.7.1 Algemeen beeld

Het proces van oevererosie schrijdt bij Coehoorn-Overasselt slechts traag voort en treedt slechts lokaal op, vooral op plaatsen waar wat zandiger materiaal in de oever zit. Grote delen zijn mogelijk relatief kleiig. Vooral het meer naar het westen gelegen oeverterrein wordt nog relatief intensief beweid en mogelijk bemest (dit laatste is onbekend). Het kent nog steeds het karakter van soortenarm agrarisch weiland. Delen worden door koeien en andere delen door paarden begraasd. Meer naar het oosten kennen de oevers een schraler karakter en wordt ook gehooid. Hier zijn de graslanden iets soortenrijker, hoewel bijzondere soorten ontbreken.

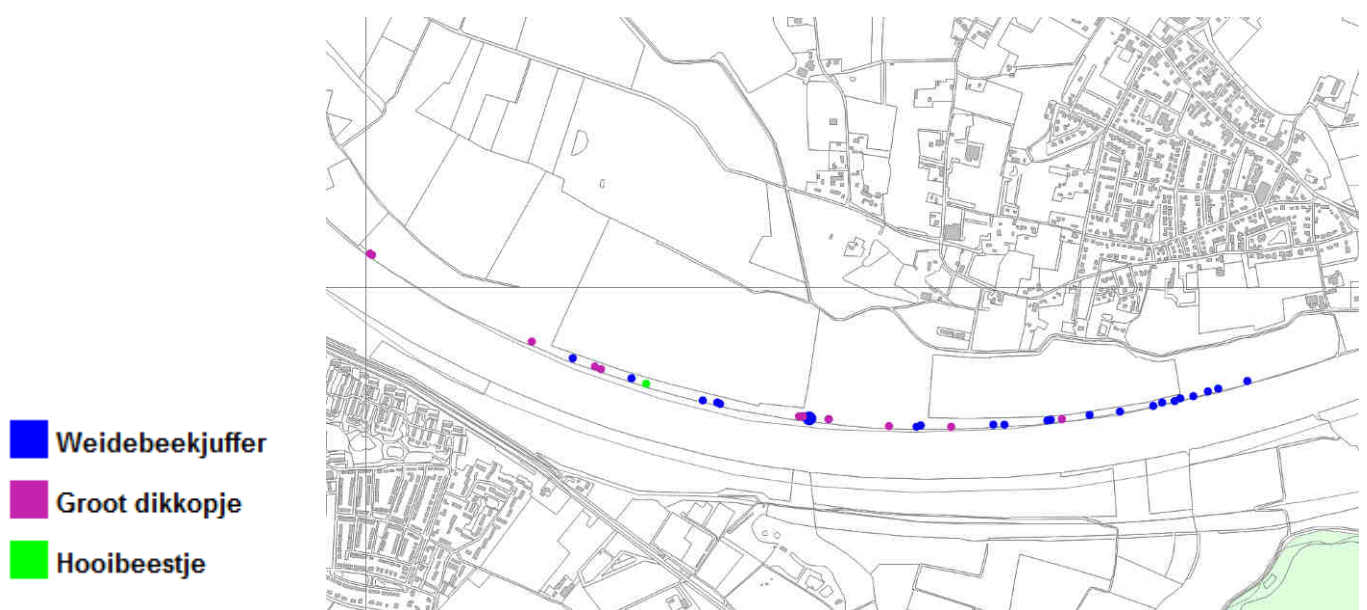
3.7.2 Flora

Geen bijzonderheden aangetroffen. Een standplaats met Geel walstro en lokaal wat Grote bevernel.

3.7.3 Insecten

Dagvlinders

Sinds 2010 heeft zich voor het eerst een populatie Groot dikkopje langs deze Maasoever gevestigd. De soort was wel bekend van oevers aan de overzijde (Keent e.o.). In 2012 werden maar liefst 12 exemplaren aangetroffen. Daarnaast werd voor het eerst een ex. van het Hooibeestje gezien. Daarnaast o.a. Zwartsprietdikkopje, Bont, Oranje en Bruin Zandoogje, Gehakelde aurelia en Landkaartje.

Voorkomen van enkele kenmerkende insectensoorten in 2012.

Libellen

In 2012 is opvallend veel Weidebeekjuffer aangetroffen, als indicator van licht stromend water met een redelijke waterkwaliteit.

Sprinkhanen

Geen bijzonderheden

3.7.4 Broedvogels

Geen bijzonderheden. Een territorium van Putter.

3.7.5 Overige soortgroepen

Geen bijzonderheden.

3.8 Gebrande Kamp

3.8.1 Algemeen beeld

Op de directe oever hebben geen veranderingen plaatsgevonden ten opzichte van 2008 en 2010. De oever is nog steeds niet heringericht. Wel stond er ten opzichte van 2010, toen de plas praktisch droogviel, veel meer water in de plas langs deze oever door veelvuldige regenval in het voorjaar.

3.8.2 Flora

Op de oever van de Maas bij de kleiplas heeft Rode ogentroost zich verder uitgebreid. Hij stond er direct in vrij grote aantallen. Verder staan op de zandvlakte bij de westelijk gelegen baai Zacht vetkruid en Wit vetkruid. Deze kenmerkend zandpioniers breiden zich nog steeds enigszins uit. Soorten verder van de oever, ten oosten van de plassen zijn in 2012 niet opnieuw ingemeten. Langs de plas werd net als in 2006 (Maas in Beeld-onderzoek) Bruin cypergras aangetroffen.

Voorkomen van enkele bijzondere soorten in de oeverzone van de Gebrande Kamp.

De kleiplas (foto Bart Peters).

Zandige oever rond de baai aan de westzijde van het gebied (foto Bart Peters).

3.8.3 Insecten

Dagvlinders

De Gebrande Kamp blijft een relatief rijk terrein voor dagvlinders. In het gebied komt inmiddels een grote populatie Groot dikkopje en Hooibeestje voor. Ook Bruin blauwtje werd opnieuw aangetroffen in 2012, zij het slechts één maal.

Bijzonder was de waarneming van een Groentje eind mei in de Gebrande Kamp. Deze soort is zeer zeldzaam in het rivierengebied en is vermoedelijk

afkomstig van gronden op de heuvelrug. Algemeneren soorten als Landkaartje, Kleine Vos, Oranje zandoogje en Gehakkelde aurelia, komen veelvuldig voor (zie meegeleverde excelbestand).

Libellen

De Gebrande Kamp is rijk aan libellensoorten. Het voorkomen van de (langs de Maas) zeldzame Glassnijder en Bruine winterjuffer indiceert de redelijk ontwikkelde plassen in de Gebrande Kamp. Daarnaast komen soorten voor van licht stromend water zoals Blauwe breedscheenjuffer en Weidebeekjuffer.

Bijzonder was het voorkomen van Vuurlibel en Tengere grasjuffer. Vooral deze laatste soort indiceert snel opwarmende wateren met een open tot pionierskarakter.

Daarnaast komen veel algemene soorten in het gebied voor (zie meegeleverd excelbestand).

Sprinkhanen

Voor het eerst werd in 2012 Gouden sprinkhaan aangetroffen. Dit past in het beeld dat deze soort dankzij een keten aan nieuwe natuurgebieden en natuurlijk beheerde oevers steeds verder langs de Maas naar het noorden trekt. Daarnaast soorten als Kustsprinkhaan en Zuidelijk spitskopje.

3.8.4 Broedvogels

Bijzonder in 2012 waren 2-3 territoria van Roodborsttapuit, minimaal 2 territoria van Sprinkhaanzanger en 2 territoria van Kneu in de ruige graslanden in het gebied. Langs de plas zaten twee territoria van Kleine Karekiet. Er zitten nog steeds struweelsoorten als Braamsluiper en Grasmus.

3.8.5 Overige soortgroepen

Op 24 april 2012 werd een zwemmende Bever gezien in de zandbaai aan de westkant van het gebied (Mirjam Janssen, waarneming.nl).

3.9 Heijen

3.9.1 Algemeen beeld

Geen veranderingen ten opzichte van 2008 en 2010. De oever bij Heijen bestaat uit een aangelegde geul achter een vooroeverdam, gerealiseerd midden jaren negentig. Deze is inmiddels voor een belangrijk deel dichtgeslibd en volledig begroeid met dicht wilgenbos. Aan de landzijde gaat de lage oever via een dicht begroeide steilwand over in akkers en weiland.

Instroom van de “geul” in de oever van Heijen op 195015/409224 (foto Bart Peters).

3.9.2 Flora

Geen bijzonderheden.

3.9.3 Insecten

Geen bijzonderheden.

3.9.4 Broedvogels

Bijzonder is een vermoedelijk territorium van Nachtegaal. Daarnaast heeft in de buurt minimaal één territorium van IJsvogel gezeten, mogelijk opnieuw in de steiloever van Beugen aan de overkant van de Maas.

3.9.5 Overige soortgroepen

In de oevergeul werden sporen van Bever aangetroffen (sporen en een gevelde boom).

3.10 Bergen

3.10.1 Algemeen beeld

Geen grote veranderingen ten opzichte van 2008 en 2010. Lokaal zijn gangen uitgemaaid in de ruigte aan de noordzijde van het gebied. De ruigtes in dit deel worden langzaam aan minder dicht en gevarieerder van karakter. De ingezaaide gronden naar het zuiden toe laten nog steeds weinig structuur en ontwikkeling zien, maar plaatselijk hebben zich kiemlingen van Meidoorn gevestigd. Dit terrein zal zich zonder verder ingrijpen in de richting van een struweelgrasland ontwikkelen. Het erosieproces lijkt de laatste jaren wat tot stilstand gekomen en vordert slechts zeer langzaam.

Bergen in 2012 (foto's Bart Peters).

3.10.2 Flora

In Bergen hebben zich sinds 2008 enkele bijzondere soorten nieuw gevestigd: Rode ogentroost, Steenanjer, Rapunzelklokje, Kruisbladwalstro en Wilde marjolein. De eerste vier soorten hebben zich ten opzichte van 2010 niet of slechts licht uitgebreid (de aantallen blijven beperkt). Vooral voor Rode ogentroost is dit opvallend, omdat deze soort na initiële vestiging doorgaans snel uitbreid (heeft mogelijk met het inzaaien te maken). Nieuw in 2012 is een haard van Witte/Wollige munt. Fraaie vrouwenmantel komt nog steeds voor met 5 ex.

Soort (Ned.)	Soort (Wet.)	abundantie (Tansley)
Kruisbladwalstro	<i>Cruciata laevipes</i>	r
Steevanjer	<i>Dianthus deltooides</i>	lr
Rode ogentroost	<i>Odontites verna</i>	r
Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>	lo

Witte/Wollige munt	<i>Mentha suaveolens/xrotundifolia</i>	s
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>	s

3.10.3 Insecten

Dagvlinders

Hooibeestje blijft vrij algemeen in het terrein.

Libellen

Geen bijzonderheden

Sprinkhanen

Bijzonder is de nieuwe vestiging van Greppelsprinkhaan in het gebied. Ook Gouden sprinkhaan handhaaft zich sinds de eerste vondsten in 2008 goed. Daarnaast komen o.a. Kustsprinkhaan en Zuidelijk spitskopje voor.

3.10.4 Broedvogels

In 2012 zaten 2-3 territoria van Kwartel in het gebied. Daarnaast broedde hier voor het eerst Veldleeuwerik (1 ter) en Gele kwikstaart (2 ter).

3.10.5 Overige soortgroepen

Geen bijzonderheden.

3.11 Aijen

3.11.1 Algemeen beeld

Het beeld van het grasland bij Aijen blijft dat van een licht verruigd, maar nog steeds intensief agrarisch weiland. Er worden relatief veel koeien laat in het groeiseizoen ingeschaard en de veehouder maait zelf actief ruigtehaarden af.

De oevererosie schrijdt sinds 2012 slechts zeer langzaam voort, mede door de aanwezigheid van kleiig sediment en maaskeien (die een nieuwe bestorting vormen) in de oever.

3.11.2 Flora

Geen bijzonderheden.

3.11.3 Insecten

Interessant is de eerste vestiging van Gouden sprinkhaan in het terrein.

3.11.4 Broedvogels

Geen bijzonderheden.

3.11.5 Overige soortgroepen

Geen bijzonderheden.

3.12 Asseltse Plassen

3.12.1 Algemeen beeld

Bij de Asseltse Plassen zijn geen veranderingen ten opzicht van 2010, behalve dan dat het struweel op de oever door Rijkswaterstaat is verwijderd. De oever ligt nog steeds in de stortsteen en wordt door huispaarden begraasd. Het talud naar de Maas toe is sterk verruigd, terwijl andere delen op de hogere oever intensief worden begraasd. Het terrein is erg soortenarm.

3.12.2 Flora

In de rivier staat over de hele lengte nog steeds veel Rivierfonteinkruid. Voorts geen bijzonderheden.

3.12.3 Insecten

Nog steeds vrij veel Weidebeekjuffer en kleine aantallen Blauwe breedscheenjuffer in de Maas. Gouden sprinkhaan heeft zich ook hier nieuw gevestigd. Voorts geen bijzonderheden.

3.12.4 Broedvogels

Geen bijzonderheden. Struweelsoorten en Roodborsttapuit zijn verdwenen.

3.12.5 Overige soortgroepen

Geen bijzonderheden.

4

ENKELE ADVIEZEN OP BASIS VAN BEVINDINGEN 2012

- Het verdient aanbeveling te stoppen met de aanleg van oevergeulen en 'waterbakken' direct langs de Maasoever, zoals bij Batenburg ten zuiden van de nevengeul. Het zijn systeemvreemde waterlichamen die tot aantasting van de geomorfologie van de Maasoeveren leiden en kenmerkende processen (zoals oeverwalvorming en rivierstrandvorming) in de weg staan. Ga uit van een rivieroever die daadwerkelijk van nature langs de Maas thuishoort, zoals beschreven in het Streefbeeld Vrij eroderende oevers (Peters, 2005). Uiteraard scoren deze locaties vanuit de KRW nog wel (land wordt immers water) maar dit is onvoldoende argument om de Maasoeveren op deze manier te vergraven. Bovendien mag een ongewenst snelle sedimentatie en verbossing van deze oevergeulen verwacht worden, wat een beheerprobleem voor de toekomst oplevert. Overweeg in de toekomst herstel van deze locaties tot een meer systeemeigen vorm.
- De schrale, zandige terreinen zoals op het schiereiland van Batenburg aangelegd vormt een prachtige uitgangssituatie voor natuurontwikkeling. Dit terrein kan als voorbeeld voor andere projecten dienen. Het verdient aanbeveling zo snel mogelijk begrazing in dit gebied te introduceren. (geen beheer in 2012).
- Zaai dit soort terreinen niet in. Ruigteontwikkeling is onder dit soort schrale omstandigheden geen reëel probleem en het voorkomt de voorspoedige vestiging van bijzondere planten en dieren.
- Grote terughoudendheid met de aanleg van relatief vlak afgewerkte kleioevers zoals in 2012 bij Balgoy. Naast het feit dat deze uitgangssituatie uiterst ongunstig is voor een succesvolle/soortenrijke natuurontwikkeling vormt het kleiige substraat (ook met inzaaien) juist een gunstige uitgangssituatie voor dichte ruigte-ontwikkeling en wilgenbosontwikkeling.

LITERATUUR

Peters, B., E. Jacobs, R. de Nooy & R. Lenders, 2005. Standaardlijst voor Floramonitoring in het Rivierengebied. Uitgave van Bureau Drift i.s.m. Radboud Universiteit Nijmegen. Bureau Drift, Berg en Dal.

Peters, B., 2005. Streefbeeld Vrij Eroderende Oevers langs de Maas. In opdracht van Rijkswaterstaat Limburg. Bureau Drift, Berg en Dal.

Peters, B. & P. Calle, 2008. Monitoring Maasoevers 2008. Studie in opdracht van Rijkswaterstaat Waterdienst. Bureau Drift, Berg en Dal

Peters, B., 2009. Monitoring Maasoevers 2009. Studie in opdracht van Rijkswaterstaat Waterdienst en Rijkswaterstaat Limburg. Bureau Drift, Berg en Dal.

Peters, B, G. Kurstjens & P. Calle, 2009. Maas in Beeld; De Mussenwaard. Bureau Drift/Kurstjens Ecol. Adviesbureau, Berg en Dal/Beek-Ubbergen.

Peters, B. & P. Calle, 2010. Monitoring Maasoevers 2010. Studie in opdracht van Rijkswaterstaat Waterdienst. Bureau Drift, Berg en Dal

BIJLAGE 1 LIGGING EN BEZOEKFREQUENTIE VAN DE ONDERZOEKSGBIEDEN

Type	Oever	Rivierkilometer	Ro/Lo	Traject	Uitvoering
Spontaan eroderend	Maasoever bij Asseltse Plassen	86,1–86,7	Ro	Zandmaas	-
	Broekhuizen	118,2–121,4	Lo	Zandmaas	2011-2014
	Koningsteen – De Engel	64,1–64,5	Lo	Grensmaas	-
	Lus van Linne	70–71	Lo	Zandmaas	-
	Ooijen	125–126,9	Lo	Zandmaas	-
	Den Bosch – Oude Schans	218,8–219,4	Lo	Beneden Maas	-
	Hedel – Casterense Hoeve	217,9–218,1	Ro	Beneden Maas	-
	Hedel – Benedenwaarden	221,0–221,8	Ro	Beneden Maas	-
Natuurlijke oevers	Aijen	138,1–138,5	Ro	Zandmaas	2006
	Bergen	139,4–140,4	Ro	Zandmaas	2006
	Beugen	151,9–155,1	Lo	Zandmaas	NJ 2010
	Gebrande Kamp – Neerveld	158,3–159,1	Ro	Zandmaas	NJ 2010
	Coehoorn	170,9–174,3	Ro	Bedijkte Maas	NJ 2010
Natuurvriendelijke oevers	Heijen	152,0–153,1	Ro	Zandmaas	1995
	Balgoij	177,0–178,9	Ro	Bedijkte Maas	Z en NJ 2010
	Keentse oevers	177,7–178,8	Lo	Bedijkte Maas	2011-2013
	Batenburgse oevers	185,0–185,6	Ro	Bedijkte Maas	NJ 2010
	Ossekamp (bij Oss)	193,3–194,8	Lo	Bedijkte Maas	2011-2014
	Het Scheel (bij Oyen)	195,4–196,5	Lo	Bedijkte Maas	2000
	De Paaldere 't Wildt	209,1–213,3	Lo	Beneden Maas	2009
	Zandmeren (bij Kerkdriel)	212,5–214,0	Ro	Beneden Maas	1993-1994